

REFERENCES

1. Романич Наталія. Лепбук як новітній спосіб систематизації навчальної інформації. URL: <https://shftf.tilda.ws/lapbook1>
2. Нова Освіта: Метод Lapbook: яскраво, творчо, пізнавально. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/2599-metod-lapbook-iaskravo-tvorcho-piznavalno>
3. Homeschool Share: How to make a Lapbook. URL: <https://www.homeschoolshare.com/how-to-make-lapbook/>
4. Gómez, M. L., & Delgado, J. C. (2020). Implementing lapbooks as constructivist learning tools in Spanish primary education. *Journal of Educational Innovation*, 15(3), P.105-118.
5. Hartwick, P., & Barkhuizen, G. (2019). Multimodal approaches to EFL vocabulary acquisition: The case for lapbooks in adolescent learning contexts. *Language Teaching Research*, 23(4), P.336-348.
6. Meyer, B., Haywood, N., Sachdev, D., Faraday, S., & Jones, L. (2017). Learning with lapbooks: A longitudinal study of information retention in primary and secondary education. *International Journal of Educational Research*, 86, P. 217-230.
7. Thompson, K. R. (2022). Bridging analog and digital: Augmented reality integration with physical lapbooks in contemporary education. *Educational Technology Research and Development*, 70(1), P.45-62
8. Willis, J. A., & Counihan, M. T. (2019). Tactile learning and memory formation: The impact of interactive lapbooks on language acquisition in primary education. *Journal of Primary Education*, 41(2), P.72-88.

Алла ХОМЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

ІНДИВІДУАЛЬНО-ГУМАНІСТИЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

В умовах сучасних освітніх трансформацій та глобальних викликів індивідуально-гуманістичне спілкування постає ключовим фактором розвитку особистості студента. Нинішня освітня парадигма, що зміщує акценти з накопичення знань на формування компетентностей та розвиток особистісного потенціалу, вимагає переосмислення комунікативних стратегій у вищій освіті. Індивідуально-гуманістичний підхід до спілкування зі студентами дозволяє створити освітнє середовище, в якому розкривається унікальність кожної особистості, формується критичне мислення та

здатність до саморефлексії – якості, що є визначальними для успішної самореалізації в сучасному динамічному світі.

Додаткової актуальності зазначеній темі надає зростаюча технологізація та цифровізація освітнього процесу, що часто призводить до дегуманізації та формалізації взаємодії між викладачами та студентами. У цьому контексті дослідження індивідуально-гуманістичного спілкування як дієвого інструменту особистісного розвитку студентів дозволяє віднайти баланс між технологічними інноваціями та збереженням гуманістичних цінностей в освіті. Така комунікативна стратегія сприяє не лише академічній успішності, але й формуванню емоційного інтелекту, соціальної відповідальності та готовності до неперервного самовдосконалення, що безумовно підвищує конкурентоспроможність випускників на сучасному ринку праці.

Аналіз наукових джерел свідчить про різновекторне вивчення окресленої проблематики українськими дослідниками у декількох ключових напрямках: індивідуально-гуманістичні засади педагогічної взаємодії (І. Бех, Н. Волкова, І. Зязюн, С. Максименко, О. Пехота, В. Сухомлинський та ін.); психолого-педагогічні механізми розвитку особистості студента в освітньому середовищі (Г. Балл, О. Власова, В. Кремень, С. Сисоєва, М. Савчин, В. Семиченко та ін.); комунікативні стратегії в контексті цифровізації вищої освіти (В. Биков, М. Жалдак, Л. Карташова, Н. Морзе, О. Спірін, Ю. Триус та ін.); комунікативний вимір формування професійної ідентичності студентів (В. Андрущенко, Л. Долинська, О. Матвієнко, В. Рибалка, В. Татенко, Т. Яценко та ін.). Актуалізація наукових розвідок з даної тематики серед дослідницької спільноти впливає з необхідності винайдення результативних механізмів гуманізації освітнього процесу, подолання комунікативних бар'єрів у педагогічній взаємодії та розробки ефективних методик особистісно орієнтованого спілкування, що сприятиме формуванню не лише професійних компетентностей, але й емоційного інтелекту та соціальної відповідальності здобувачів вищої освіти.

Особистісний розвиток є складним, багатовимірним процесом якісних змін у психологічній сфері людини, що відбувається протягом усього життя. Як зазначає І. Булах, «поняття «особистісний розвиток» за змістовою наповненістю досить глибоке і пов'язане з актуалізацією особистісного компонента людини, з її внутрішніми потенціалами, значною мірою з самосвідомістю особистості та її саморозвитком і самоздійсненням у власному

житті» [2, с. 13]. Він характеризується формуванням нових психічних структур, розширенням самосвідомості, удосконаленням ціннісно-смыслові сфери, зростанням суб'єктності та здатності до саморегуляції. Потрібно зазначити, що на відміну від біологічного дозрівання, особистісний розвиток не є автоматичним процесом: він потребує активної позиції суб'єкта, рефлексії, цілеспрямованої роботи над собою та сприятливого соціального середовища, що стимулює самоактуалізацію та самореалізацію особистості.

Особливої актуальності цей процес набуває в контексті студентського життя, де здійснюється інтенсивне формування професійної ідентичності молоді людини. *Особистісний розвиток студента в умовах сучасної трансформації вищої освіти характеризується низкою специфічних особливостей*. Насамперед, пріоритети сучасної вищої освіти зміщуються від традиційного засвоєння знань до формування функціональних компетентностей, що вимагає від студента не пасивного сприйняття інформації, а активної суб'єктної позиції, здатності до самоорганізації та критичного мислення. Інтеграція цифрових технологій в освітній процес трансформує комунікативні практики та способи отримання й обробки інформації, формуючи у здобувачів вищої освіти нові когнітивні патерни та навички цифрової грамотності, але водночас створюючи ризики інформаційного перенавантаження та поверхневого сприйняття навчального матеріалу [5].

Потрібно зазначити, що сучасний студент формується на перетині класичних академічних традицій та інноваційних освітніх технологій, інтегруючи у своєму розвитку професійне становлення з формуванням *soft skills* і цифрової компетентності. Також мультикультурне освітнє середовище та інтернаціоналізація вищої освіти стимулюють розвиток міжкультурної компетентності, толерантності, гнучкості мислення студентів, розширюючи світоглядні горизонти. Одночасно спостерігається індивідуалізація освітніх траєкторій, що надає студентам більше автономії у виборі змісту навчання, але потребує розвиненої рефлексії та відповідальності за результати власного професійного становлення.

У цьому контексті ключову роль відіграє *гуманізація вищої освіти*: створення розвивального середовища для розкриття багатогранного потенціалу кожного студента на основі утвердження людиноцентричних цінностей, визнання індивідуальності та унікальності кожного учасника освітнього процесу, побудову освітнього середовища на принципах поваги до

гідності, академічної свободи, діалогічності та партнерства. Цей процес сприяє формуванню не лише професійних компетентностей, але й становленню духовно багатой, морально зрілої особистості майбутнього фахівця.

Гуманізація освітнього процесу у вищій школі нерозривно пов'язана з індивідуально-гуманістичним спілкуванням, яке виступає ключовим механізмом її реалізації. На основі створення діалогічного освітнього середовища, де визнається унікальність кожного студента, забезпечується повага до його особистості, враховуються індивідуальні особливості та освітні потреби, а комунікативна взаємодія будується на принципах емпатії, довіри, відкритості та партнерства, розкривається творчий потенціал майбутніх фахівців та відбувається їх гармонійне особистісне зростання.

Теоретичний аналіз наукових джерел [1; 5; 6], практика комунікативної взаємодії викладачів і студентів в академічному середовищі, свідчить, що *індивідуально-гуманістичне спілкування у вищій школі* доцільно розглядати як специфічну форму педагогічної взаємодії, що ґрунтується на визнанні унікальності та самоцінності особистості студента, спрямованості на розкриття його потенціалу та створення умов для самореалізації. *Сутність такого спілкування полягає у встановленні суб'єкт-суб'єктних відносин між викладачем і студентом, де обидва виступають рівноправними учасниками освітнього процесу, а комунікація будується на принципах діалогічності, емпатії та взаємоповаги.* Зауважимо, що на відміну від традиційної авторитарної моделі, індивідуально-гуманістичне спілкування передбачає відмову від монологічності, директивності та маніпулятивних стратегій на користь діалогу, партнерства, співтворчості та фасилітації особистісного розвитку здобувача вищої освіти.

Важливим для нашого дослідження є питання ефективності діалогічної взаємодії викладача і студента у навчальному процесі. Г. Балл, досліджуючи орієнтири сучасного гуманізму в суспільній, освітній та психологічній сферах, обґрунтував діалогічні універсали як принципи гуманістичної взаємодії, до яких відносить: по-перше, *повагу до партнера*, до його якостей як органічної цілісності (зокрема, до його індивідуальних особливостей, передусім стійких і власне як суб'єкта); по-друге, *прийняття партнера таким, яким він є*, і водночас орієнтація на його найвищі досягнення (реальні та потенційні), на перспективу, що відкривається перед ним; по-третє, *повагу до себе* як визнання своєї цінності та гідності, прийняття своїх сильних і

слабких сторін, встановлення здорових особистих меж, відстоюванні власних потреб і прав, а також здатність приймати відповідальні рішення; по-четверте, *згоду (конкордантність)* щодо базових знань, норм, цінностей і цілей, якими партнери керуються в діалозі; по-п'яте, *толерантність* як передумову плідного діалогу, що корелює з *презумпцією прийнятності*, яка протидіє відхиленню тих чи тих ідей або вчинків під впливом їх суто емоційної непривабливості або внаслідок неадекватного застосування норм, запозичених з "чужої" царини; по-шосте, *використання потенціалу культури* як фундаментальне підґрунтя діалогічної взаємодії людей [1, с. 26-29].

Вищезазначене приводить нас до умовиводу, що характерними ознаками індивідуально-гуманістичного спілкування у вищій школі є:

- персоналізований підхід до кожного студента з урахуванням його індивідуально-психологічних особливостей, освітніх потреб та життєвих цінностей;
- створення психологічно безпечного комунікативного простору, що стимулює вільне вираження думок, обмін ідеями та конструктивну дискусію;
- антропоцентрична спрямованість взаємодії, коли студент сприймається не як об'єкт педагогічного впливу, а як активний творець власної освітньої траєкторії;
- культивування рефлексивної позиції у здобувачів освіти шляхом підтримки автономності, ініціативності та критичного мислення;
- автентичність та конгруентність у професійній комунікації викладача, що передбачає узгодженість його ціннісних декларацій з реальною поведінкою та педагогічними діями.

Отже, таке спілкування виконує не лише дидактичну функцію, але й сприяє особистісному зростанню студентів, формуванню їх професійної ідентичності та соціальної компетентності.

На основі теоретичного аналізу наукових джерел [1; 3; 4; 6], аналізу результативності комунікативної взаємодії викладачів і студентів в навчальному процесі, а також визначенні ключових критеріїв (психолого-педагогічна обґрунтованість, ціннісно-сміслова спрямованість та компетентнісна відповідність) нами обґрунтовуються *ключові напрями впливу індивідуально-гуманістичного спілкування на особистісний розвиток студента*, а саме: трансформація ціннісно-мотиваційної сфери, становлення

професійної ідентичності, розвиток емоційного інтелекту та соціальної компетентності, формування суб'єктності та академічної автономності. Розглянемо зміст кожного напрямку.

1. Вплив індивідуально-гуманістичного спілкування на ціннісно-мотиваційну сферу студента. Індивідуально-гуманістичне спілкування виступає потужним каталізатором трансформації ціннісно-мотиваційної сфери студента, оскільки створює сприятливі умови для *інтеріоризації гуманістичних цінностей та формування внутрішньої мотивації до навчання і професійного становлення*. В основі такого впливу лежать принципи суб'єкт-суб'єктної взаємодії: поваги, емпатії, визнання, прийняття, розуміння, оптимістичного ставлення. Викладач визнає право студента на власну систему цінностей і переконань, проявляє щире зацікавлення до його внутрішнього світу та створює атмосферу психологічної безпеки для вільного самовираження. Використання ним діалогічної форми комунікації передбачає обмін смислами та ідеями, де студенти мають можливість усвідомити власні ціннісні орієнтації, співставити їх з професійними та загальнолюдськими цінностями, а також розвинути аксіологічну рефлексію. Важливим аспектом цього процесу є те, що викладач не нав'язує готові ціннісні конструкти, а стимулює їх критичне осмислення та свідоме прийняття чи неприйняття, сприяючи формуванню автономної ціннісної системи особистості.

У контексті розвитку мотиваційної сфери індивідуально-гуманістичне спілкування створює підґрунтя для переходу від зовнішньої до внутрішньої мотивації навчальної діяльності. Визнання унікальності кожного студента та адаптація комунікативних стратегій до його індивідуальних особливостей дозволяє актуалізувати особистісний сенс навчання, пов'язати його з життєвими цілями та професійними перспективами. Шляхом емпатійного слухання, фасилітації та конструктивного зворотного зв'язку викладач допомагає студентам усвідомити власні потреби у самореалізації та саморозвитку, що стимулює формування пізнавальних мотивів та професійної спрямованості.

Крім того, індивідуально-гуманістичне спілкування сприяє розвитку мотивації досягнення успіху завдяки створенню ситуацій успіху, підтримку ініціативи та визнання досягнень студентів, формування в них віри у власні можливості та позитивне самосприйняття. Особливо важливим є те, що в процесі такої комунікації студенти не лише засвоюють певні цінності та мотиви, але й набувають здатності до їх критичного аналізу та самостійного

конструювання власної ціннісно-мотиваційної системи, що є невід'ємною складовою зрілої особистості.

2. Роль індивідуально-гуманістичного спілкування у становленні професійної ідентичності. Індивідуально-гуманістичне спілкування відіграє фундаментальну роль у формуванні професійної ідентичності студента, створюючи психологічний простір для осмислення та інтеграції професійних цінностей, норм і моделей поведінки в структуру особистості. Ми цілком розділяємо думку І. Мельничук, що «в процесі професійної ідентифікації відбуваються такі особистісно важливі та значущі явища для самого студента, що підкреслюють його суб'єктність, зацікавленість у власному професіогенезі, а саме: розуміння свого ціннісного ставлення до майбутньої професії; прийняття себе в професії як дієвого фахівця, а не тільки як власника диплому; професійна адаптація до виконання фахових функцій і ролей; усвідомлення майбутнім фахівцем своїх професійних можливостей» [4, с. 93] і вважаємо за потрібне додати, що даний процес детермінується якістю комунікативної взаємодії з викладачем-професіоналом, який виступає не лише транслятором фахових знань, але й носієм професійної культури, демонструючи автентичні зразки професійного мислення та діяльності. Діалогічний характер спілкування дозволяє студентам активно досліджувати різні аспекти обраної професії, співвідносити свої особистісні характеристики з вимогами майбутньої професійної діяльності, осмислювати власні професійні очікування та амбіції.

Особливо значущим є те, що індивідуально-гуманістичне спілкування створює умови для рефлексивного самоаналізу студентів, допомагаючи їм усвідомити свої сильні та слабкі сторони як майбутніх фахівців, визначити напрями професійного саморозвитку та побудувати реалістичну перспективу професійного становлення. Крім того, індивідуально-гуманістичне спілкування сприяє подоланню криз професійної ідентифікації, які часто виникають у студентів під час навчання в університеті. Персоналізований підхід до кожного студента дозволяє викладачу своєчасно виявляти сумніви щодо правильності професійного вибору, деструктивні професійні установки чи нереалістичні очікування та ефективно працювати з ними через емпатійне розуміння, конструктивний зворотний зв'язок та психологічну підтримку.

Важливим аспектом формування професійної ідентичності є також розвиток у студентів здатності до професійної комунікації,

засвоєння ними професійної термінології та дискурсивних практик, що відбувається природним чином у процесі індивідуально-гуманістичного спілкування з викладачами та наставниками. Така комунікація також створює передумови для залучення студентів до професійної спільноти через участь у наукових дискусіях, професійних форумах, проєктах та інших формах професійної активності, що сприяє поступовій інтеграції образу “Я-професіонал” у загальну структуру “Я-концепції” особистості та формуванню стійкого відчуття належності до професійної групи [5, с. 181-182].

3. Розвиток емоційного інтелекту та соціальної компетентності студентів у процесі індивідуально-гуманістичного спілкування. Індивідуально-гуманістичне спілкування створює оптимальне середовище для розвитку емоційного інтелекту студентів, оскільки ґрунтується на принципах емпатії, автентичності та конгруентності комунікації [3]. В атмосфері діалогічної взаємодії, де викладач демонструє повагу до емоційних станів студента, визнає право на вираження почуттів та сприяє їх рефлексії, формуються ключові компоненти емоційного інтелекту: здатність ідентифікувати власні емоції та емоції інших, розуміти їх причини та наслідки, регулювати емоційні стани та використовувати емоційну інформацію для прийняття рішень.

Особливо цінним є досвід спостереження за моделями емоційно компетентної поведінки викладача, що дозволяє студентам інтеріоризувати ефективні стратегії емоційного реагування та саморегуляції. На основі відкритого обговорення емоційно насичених ситуацій, рефлексивного аналізу конфліктів та спільного пошуку конструктивних шляхів їх вирішення відбувається ускладнення емоційної сфери студентів, збагачується емоційний словник та формується толерантність до невизначеності.

Соціальна компетентність студентів, що охоплює комплекс навичок ефективної взаємодії, міжособистісного порозуміння та групової співпраці, також значно розвивається в процесі індивідуально-гуманістичного спілкування. У процесі формування суб'єкт-суб'єктних відносин із викладачем студенти засвоюють принципи конструктивного діалогу, вчать активного слухання, аргументації власної позиції та пошуку компромісів. Особливу роль відіграють групові форми навчальної взаємодії, організовані на засадах гуманістичного підходу, де кожен має право на власну думку, де цінується різноманіття поглядів та заохочується інтелектуальна дискусія. У таких умовах формуються навички

командної роботи, лідерства, відповідальності за спільний результат та здатність враховувати інтереси різних сторін. Індивідуально-гуманістичне спілкування дозволяє студентам усвідомити цінність соціального капіталу, важливість автентичних відносин та розвинути культуру комунікації, яка ґрунтується на принципах ненасильницького спілкування та взаємоповаги.

4. Формування суб'єктності та академічної автономності студента засобами індивідуально-гуманістичного спілкування. Індивідуально-гуманістичне спілкування у навчальному процесі реалізується на основі використання комплексу взаємопов'язаних засобів, що забезпечують особистісно орієнтовану взаємодію викладача і студента. До цих засобів належать: діалогічні форми навчання, рефлексивні практики, емпатійне слухання, персоналізований зворотний зв'язок та створення психологічно безпечного освітнього середовища. Особливу роль відіграють вербальні та невербальні інструменти комунікації, які допомагають встановити довірливі відносини, визнати унікальність особистості студента та сприяти його самовираженню. Ці засоби у своїй сукупності формують цілісну систему, спрямовану на активізацію суб'єктної позиції студента, стимулювання його внутрішньої мотивації та розвиток здатності до самостійного конструювання знань і смислів.

Академічна автономність, що формується в процесі індивідуально-гуманістичного спілкування, проявляється у здатності студента самостійно визначати цілі навчання, обирати оптимальні способи їх досягнення та оцінювати отримані результати. Важливу роль у цьому процесі відіграє поступова зміна позиції викладача – від директивного керівництва до наставництва і партнерства. Викладач, який вибудовує комунікацію на гуманістичних засадах, свідомо створює ситуації вибору для студента, поступово розширюючи сферу його автономії. Це може проявлятися у наданні можливостей для вибору тематики дослідницьких проєктів, форматів виконання завдань, способів презентації результатів навчання.

Таким чином, індивідуально-гуманістичне спілкування відіграє визначальну роль у формуванні багатогранної особистості студента, створюючи оптимальні умови для його саморозвитку та самореалізації. Діалогічна взаємодія, емпатійне слухання та визнання унікальності кожного учасника освітнього процесу сприяє активізації внутрішніх ресурсів студента, розвитку його суб'єктності та академічної автономності. Завдяки індивідуально-

гуманістичному спілкуванню навчальний процес у вищій школі перетворюється на простір особистісного зростання, де студент не лише здобуває фахові компетентності, але й розкриває творчий потенціал, формує стійку професійну ідентичність та готовність до безперервного самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г.О. Орієнтири сучасного гуманізму (в суспільній, освітній, психологічній сферах). Житомир: ПП "Рута", Видавництво "Волинь", 2008. 232 с.
2. Булах І.С. Особистісний розвиток людини в контексті наукових позицій українських психологів. *Психологія та психосоціальні інтервенції*. 2020. № 2. С. 13-19.
3. Зарицька В.В. Емоційний інтелект як складова готовності особистості до професійної діяльності. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Психологія*. 2014. Вип. 49. С. 42-51.
4. Мельничук І.М. Формування професійної ідентичності майбутніх фахівців як педагогічна проблема. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія "Педагогіка та психологія"*. 2015. Вип. 1 (1). С. 92-96.
5. Психологія студента: кол. моногр. / за заг. ред. В.О. Олефіра, І.В. Кряж. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2023. 340 с.
6. Харченко О.М. Психологічні аспекти міжособистісного спілкування "викладач-студент". *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 4 (48). С. 95-99.

Iryna SHKOLA,

PhD, Associate Professor,
Berdyansk State Pedagogical University

THE PEDAGOGY OF PIXELS: INTEGRATING MEME CREATION INTO COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING

This paper explores the pedagogical potential of memes as multimodal tools for the development of language acquisition. It examines how meme-based instruction creates engaging contexts for developing speaking skills, cultural awareness, and critical thinking. By integrating authentic digital discourse forms into formal education settings, meme-didactics bridges students' online experiences with classroom learning, while providing opportunities for creative expression and communicative practice. The research presents practical implementations of meme-based activities using the Memecam.io